

SKÝRSLA FRAMSÖGUMANNSS

í máli E-11/20

BEIÐNI, samkvæmt 34. gr. samningsins milli EFTA-ríkjanna um stofnun eftirlitsstofnunar og dómstóls, um ráðgefandi álit EFTA-dómstólsins, frá Héraðsdómi Reykjavíkur, í máli

Eyjólfs Orra Sverrissonar

gegn

Íslenska ríkinu

um túlkun á tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2003/88/EB frá 4. nóvember 2003 um ákveðna þætti er varða skipulag vinnutíma, einkum 2. gr.

I Inngangur

1. Með bréfi dagsettu hinn 19. júní 2020, sem barst EFTA-dómstólnum 16. júlí 2020, óskaði Héraðsdómur Reykjavíkur eftir ráðgefandi álit í máli sem þar er til meðferðar milli Eyjólfs Orra Sverrissonar og íslenska ríkisins.
2. Málið fyrir landsdómstólnum lýtur að ágreiningi milli Eyjólfs Orra Sverrissonar, flugvirkja, og vinnuveitanda hans, Samgöngustofu. Eyjólfur Orri Sverrisson er eftirlitsmaður í lofthæfis- og skrásetningardeild á farsviði Samgöngustofu. Þótt reglubundin starfsstöð Eyjólfs Orra Sverrissonar sé í Reykjavík hefur Samgöngustofa krafist þess að í starfi sínu fari hann í eftirlitsheimsóknir eða skrái og/eða hafi eftirlit með loftförum erlendis.
3. Við meðferð málsins fyrir landsdómstólnum hefur verið vakið máls á því hvort sá tími sem fer til ferðalaga Eyjólfs Orra Sverrissonar milli heimilis hans og erlendra áfangastaða á vegum Samgöngustofu skuli teljast til vinnutíma.

II Löggjög

EES-réttur

4. Tilskipun Evrópuþingsins og ráðsins 2003/88/EB frá 4. nóvember 2003 um ákveðna þætti er varða skipulag vinnutíma (Stjtið. ESB 2003 L 299, bls. 9),

(„vinnutímatilskipunin“ eða „tilskipunin“), var felld inn í samninginn um Evrópska efnahagssvæðið („EES-samningurinn“ eða „EES“) sem liður 32h í XVIII. viðauka (Öryggi og hollustuhættir á vinnustöðum, vinnuréttur og jafnrétti kynjanna) við samninginn með ákvörðun sameiginlegu EES-nefndarinnar nr. 45/2004 (Stjtið. EB 2004 L 277, bls. 12 og EES-viðbætur 2004, nr. 43, bls. 11). Ísland tilkynnti um stjórnskipulegan fyrirvara og ákvörðunin tók gildi 1. ágúst 2005.

5. Í 2. gr. tilskipunarinnar eru settar fram skilgreiningar á vinnutíma og hvíldartíma:

1. „vinnutími“: *sá tími sem starfsmaður er við störf eða er vinnuveitanda innan handar og innir af hendi störf sín eða skyldur í samræmi við innlend lög og/eða venju,*

2. „hvíldartími“: *sá tími sem telst ekki til vinnutíma,*

6. Í 18. gr. tilskipunarinnar, undir fyrirsögninni „Frávik frá kjarasamningum“, segir:

Víkja má frá 3., 4., 5., 8. og 16. gr. með kjarasamningum eða samningum sem eru gerðir milli aðila vinnumarkaðarins í hverju landi um sig eða á tilteknu svæði eða, samkvæmt reglum sem þessir aðilar hafa sett, með kjarasamningum eða samningum sem eru gerðir milli aðila vinnumarkaðarins á lægra samningsstigi.

Aðildarríki, sem hafa ekki lögboðið kerfi sem kveður á um gerð kjarasamninga eða samninga milli aðila vinnumarkaðarins í landinu eða á tilteknu svæði, um þau málefni sem þessi tilskipun tekur til, eða aðildarríki sem hafa sérstakan lagaramma í þessu skyni, geta, innan marka hans, í samræmi við innlenda löggjöf og/eða venju, heimilað frávik frá ákvæðum 3., 4., 5., 8. og 16. gr. með kjarasamningum eða samningum sem eru gerðir milli aðila vinnumarkaðarins á viðeigandi samningsstigi.

Heimila ber frávikin sem kveðið er á um í fyrstu og annarri undirgrein með því skilyrði að hlutaðeigandi starfsmenn fái samsvarandi hvíldartíma í staðinn eða — í undantekningartilvikum þegar ekki er unnt af hlutlægum ástæðum að veita samsvarandi hvíldartíma — að hlutaðeigandi starfsmenn fái viðeigandi vernd.

Aðildarríkin geta sett reglur um:

(a) hvernig aðilar vinnumarkaðarins skuli beita þessari grein, og

(b) hvernig ákvæði kjarasamninga og samninga sem eru gerðir í samræmi við þessa grein geti tekið til annarra starfsmanna í samræmi við innlenda löggjöf og/eða venju.

Landsréttur

7. Tilskipunin var innleidd í íslensk lög með lögum nr. 68/2003 um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum (vinnutímatilskipun, EES-reglur) („lög nr. 68/2003“)¹ en með þeim var breytt lögum nr. 46/1980 um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum.²

8. Í 52. gr. laga um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum, eins og þeim var breytt með 19. gr. laga nr. 68/2003, segir:³

Í kafla þessum er merking eftirfarandi hugtaka sem hér segir:

(1) Vinnutími: Sá tími sem starfsmaður er við störf, til taks fyrir atvinnurekandann og innir af hendi störf sín eða skyldur.

(2) Hvíldartími: Sá tími sem ekki telst til vinnutíma.

9. Í fyrstu málsgrein 9. gr. laga um kjarasamning opinberra starfsmanna nr. 94/1986⁴ segir að samið skuli um vinnutíma í kjarasamningum.

10. Í fyrstu málsgrein 17. gr. laga um réttindi og skyldur starfsmanna ríkisins nr. 70/1996 segir:

Forstöðumaður ákveður vinnutíma þeirra starfsmanna sem starfa hjá stofnun að því marki sem lög og kjarasamningar leyfa.

11. Ráðningarsamband Eyjólfss Orra Sverrissonar og Samgöngustofu fellur undir kjarasamning Flugvirkjafélags Íslands vegna félagsmanna þess í starfi hjá Samgöngustofu og fjármála- og efnahagsráðherra f.h. ríkissjóðs („kjarasamningurinn“).⁵

12. Í kafla 2.2 í kjarasamningnum með yfirskriftinni „Dagvinna“ segir:

2.2.1 Dagvinna skal unnin á tímabilinu kl. 08-17 frá mánudegi til föstudags.

2.2.2 Forstöðumanni stofnunar er heimilt að verða við óskum einstakra starfsmanna um sveigjanlegan vinnutíma á tímabilinu 07:00-18:00 á virkum dögum. Leita skal samþykkis samningsaðila þegar slíkar heimildir eru veittar.

---

¹ Lög nr. 68/2003 um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum (vinnutímatilskipun, EES-reglur).

² Lög nr. 46/1980 um aðbúnað, hollustuhætti og öryggi á vinnustöðum.

³ Allar þýðingar á landslögum í enskri útgáfu skýrslunnar eru óopinberar.

⁴ Lög nr. 94/1986 um kjarasamninga opinberra starfsmanna.

⁵ Kjarasamningur Flugvirkjafélags Íslands vegna félagsmanna þess í starfi hjá Samgöngustofu og fjármála- og efnahagsráðherra f.h. ríkissjóðs.

2.2.3 Dagvinnumaður sem vinnur hluta af vikulegri vinnuskyldu sinni utan dagvinnutímabils skv. gr. 2.2.1, skal fá greitt álag skv. gr. 1.5.1 á þann hluta starfs síns. Hafi verið samið um rýmkun á dagvinnutímabili, skv. 2. mgr. gr. 2.1.2 eða gr. 2.2.2, greiðist ekki álag utan þeirra tímamarka sem um greinir í gr. 2.2.1.

13. Í kafla 2.3.1 í kjarasamningnum segir:

2.3.1 Yfirvinna telst sú vinna sem fram fer utan tilskilins daglegs vinnutíma eða vaktar starfsmanns svo og vinna sem innt er af hendi umfram vikulega vinnutímaskyldu þótt á dagvinnutímabili sé.

14. Í kafla 5.5 í kjarasamningnum með yfirskriftinni „Ferðatími erlendis“ segir:

5.5.1 Þegar starfsmaður fer utan að frumkvæði vinnuveitanda og á vegum hans skulu greiðslur vegna slíks óhagræðis vera með eftirfarandi hætt:

Sé brottför flugs á virkum degi fyrir kl. 10:00 og/eða heimkoma eftir kl. 15:00 skal starfsmaður fá greiðslu sem nemur þremur álagsstundum á 33,33% álagi skv. gr. 1.6.1 fyrir hvort tilvik.

Á almennum og sérstökum frídögum skal samsvarandi greiðsla nema sex álagsstundum á 55% álagi skv. gr. 1.6.1, án tillits til þess hvenær dags flugið er.

Heimilt er að semja um frítíma í stað greiðslu ferðatíma þannig að 33,33% álag jafngildir 20 mínútna frí og 55% álag jafngildir, 33 mínútna frí.

III Málavextir og meðferð málsins

15. Í beiðni sinni bendir landsdómstóllinn á að íslenska ríkið hafi ekki mótmælt þeirri lýsingu á málavöxtum sem fram kemur í stefnu Eyjólfss Orra Sverrissonar. Eyjólfur Orri Sverrisson er flugvirki og starfar sem eftirlitsmaður í lofthæfis- og skrásetningardeild á farsviði Samgöngustofu. Reglubundin starfsstöð hans er í höfuðstöðvum Samgöngustofu að Ármúla 2, Reykjavík, Íslandi. Ráðning Eyjólfss Orra Sverrissonar fellur undir kjarasamninginn.

16. Almennt starfar Eyjólfur Orri Sverrisson á dagvinnutíma milli kl. 8 og 16 á virkum dögum. Eyjólfur Orri Sverrisson þarf einnig að fara í eftirlitsheimsóknir þar sem hann gerir úttekt á línustöðvum íslenskra flugrekenda erlendis eða svarar beiðnum íslenskra flugrekenda um að flugvirki mæti á staðinn erlendis til þess að nýskrá loftfar eða gera lofthæfisskoðanir á flugförum. Hann ferðast í þessu skyni oft til landa utan Evrópu. Samgöngustofa færir skrá yfir sérstakar beiðnir, sem forstjóri Samgöngustofu verður að samþykkja áður en ferð hefst. Eyjólfur Orri Sverrisson og aðrir flugvirkjar sem starfa hjá Samgöngustofu hafa krafist þess að ferðatími þeirra verði að fullu

viðurkenndur sem vinnutími, allt frá því að þeir yfirgefa heimili sín þar til þeir koma á áfangastað sinn, gististað erlendis.

17. Hinn 14. desember 2016 óskuðu Eyjólfur Orri Sverrisson og aðrir flugvirkjar („flugvirkjarnir“) hjá Samgöngustofu eftir að boðað yrði til fundar í samstarfsnefnd. Flugvirkjarnir höfðu viljað ræða kröfur sínar þess efnis að allur ferðatími þeirra yrði viðurkenndur sem vinnutími.

18. Hinn 15. febrúar 2017 hélt samstarfsnefnd fund. Forstjóri Samgöngustofu hafnaði hins vegar kröfum flugvirkjanna. Þess í stað ákvað Samgöngustofa að leita álits Kjara- og mannauðssýslu fjármála- og efnahagsráðuneytisins („ráðuneytisins“) og því var fundinum frestað.

19. Hinn 20. mars 2017 hélt samstarfsnefnd annan fund og skilaði hann engum niðurstöðum. Þegar álit Kjara- og mannauðssýslu lá fyrir óskuðu flugvirkjarnir eftir að fulltrúar frá ráðuneytinu og Flugvirkjafélagi Íslands mættu á fund samstarfsnefndar. Stéttarfélagið var reiðubúið að senda fulltrúa en ráðuneytið svaraði því hins vegar í byrjun maí 2017 að það teldi ekki nauðsynlegt að mæta á fundinn.

20. Hinn 12. maí 2017 ritaði fulltrúi flugvirkjanna forstjóra Samgöngustofu erindi um það sem fram hafði farið.

21. Í því máli sem hér er til umfjöllunar er athyglinni beint að vinnutíma vegna tveggja ferða sem Eyjólfur Orri Sverrisson fór í. Fyrri ferðin var í febrúar 2018. Eyjólfur Orri Sverrisson fór á vegum Icelandair í Ísrael til Tel Aviv í Ísrael, og til baka, til að annast skráningu flugfars (TF-ISX) og veita því tímabundið lofthæfi til flugs til Íslands. Eyjólfur Orri Sverrisson fer fram á að fá samtals 20,5 klst. viðurkenndar sem vinnutíma fyrir þessa ferð:

- 26. febrúar: Frá kl. 5:00 (ferð hefst) til kl. 8:00 (dagvinnutími hefst), alls 3 klst.
- 26. febrúar: Frá kl. 16:00 (dagvinnutíma lýkur) til kl. 20:30 (koma á hótél), alls 4,5 klukkustundir.
- 1. mars: Frá kl. 16:00 (dagvinnutíma lýkur, ferð hefst) til kl. 23:59, alls 8 klst.
- 2. mars: Frá kl. 00:01 til kl. 5:00 (ferðatíma lýkur), alls 5 klukkustundir.
- Alls 20,5 klst. á þessari ferð (að frátöldum dagvinnutíma).

22. Hinn 17. október 2018 sendu Eyjólfur Orri Sverrisson og aðrir flugvirkjar formlegt bréf til Samgöngustofu með þeirri kröfu að sá tími sem færi í ferðir vegna verkefna erlendis, sem og vinna flugvirkja erlendis utan dagvinnutíma, teldist til vinnutíma í samræmi við gildandi lög og tilskipunina. Hinn 30. október 2018 hafnaði Samgöngustofa kröfunni skriflega. Hinn 6. nóvember 2018 svaraði lögmaður Eyjólfss Orra Sverrissonar því bréfi skriflega.

23. Í nóvember 2018 fór Eyjólfur Orri Sverrisson í aðra ferð. Hann ferðaðist til og frá Sáði-Arabíu vegna reglubundinnar úttektar Samgöngustofu á línustöð og tveimur flugförum Air Atlanta flugfélagsins. Eyjólfur Orri Sverrisson fer fram á að fá samtals 24,17 klst. viðurkenndar sem vinnutíma fyrir þessa ferð:

- 12. nóvember: Frá kl. 4:15 (ferð hefst) til kl. 8:00 (dagvinnutími hefst), alls 3,75 klst.
- 12. nóvember: Frá kl. 16:00 (dagvinnutíma lýkur) til kl. 23:59, alls 8 tímar.
- 13. nóvember: Frá kl. 00:01 til kl. 2:40 (koma á áfangastað), alls 2,67 klst.
- 18. nóvember: Frá kl. 22:15 (ferð hefst) til kl. 23:59, alls 1,75 klst.
- 19. nóvember: Frá kl. 00:01 til kl. 8:00 (dagvinnutími hefst), alls 8 tímar.
- Alls 24,17 klst. á þessari ferð (að frátöldum dagvinnutíma).

24. Hinn 6. mars 2019 höfðaði Eyjólfur Orri Sverrisson mál fyrir landsdómstólum gegn íslenska ríkinu til að fá kröfur sínar viðurkenndar.

25. Líkt og aðrir flugvirkjar Samgöngustofu sem farið hafa viðskiptaferðir á borð við þær sem um ræðir í þessu máli skráði Eyjólfur Orri Sverrisson ferðatíma sinn og vinnutíma erlendis utan dagvinnutíma í vinnustundakerfi sem vinnutíma. Hins vegar breytti Samgöngustofa þessari skráningu í kerfinu þar eð hún taldi sér ekki skylt að viðurkenna umræddan tíma, þ.e. ferðatíma, sem vinnutíma.

26. Hinn 2. mars 2020 óskaði lögmaður Eyjólfur Orri Sverrissonar eftir því að Héraðsdómur Reykjavíkur leitaði ráðgefandi álits frá EFTA-dómstólum.

27. Hinn 20. mars 2020 hafnaði Héraðsdómur Reykjavíkur beiðni Eyjólfur Orri Sverrissonar um að leitað yrði ráðgefandi álits.

28. Hinn 12. júní 2020 felldi Landsréttur úrskurð Héraðsdóms Reykjavíkur úr gildi og ákvað að leita þyrfti ráðgefandi álits. Landsréttur taldi að sýnt hefði verið með fullnægjandi hætti fram á að túlkun ákvæða 2. gr. tilskipunarinnar gæti haft þýðingu fyrir úrlausn krafna Eyjólfur Orri Sverrissonar og þar af leiðandi fyrir úrlausn málsins. Því taldi Landsréttur að leita ætti ráðgefandi álits og að spurningarnar ætti að orða með þeim hætti sem fram kemur í dómsorðum úrskurðar hans.

29. Hinn 19. júní 2020 vísaði Héraðsdómur Reykjavíkur eftirfarandi spurningum til EFTA-dómstólsins, sem bárust 16. júlí 2020:

1. Ber að skýra 2. gr. tilskipunar ESB nr. 2003/88/EB á þann veg að sá tími sem fer til ferðalaga starfsmanns í þágu og samkvæmt fyrirmælum vinnuveitanda, til vinnustaðar sem ekki er hin reglubundna starfsstöð starfsmanns, þegar sá tími fellur utan hefðbundins dagvinnutíma, sé vinnutími?

2. Hefur þýðingu þegar spurningu 1 er svarað, hvort ferðalag starfsmanns á vegum vinnuveitanda er innanlands eða milli landa?

3. Hefur þýðingu þegar spurningu 1 er svarað hvernig vinnuframlagi er háttað meðan á ferðalaginu stendur?

30. Hinn 16. júlí 2020 skrifaði dómritari til Héraðsdóms Reykjavíkur og vísaði þar til 96. gr. starfsreglna og tilkynningar nr. 1/99 „Leiðbeiningar um beiðnir innlendra dómstóla um ráðgefandi álit“. Dómritari óskaði eftir því að fá frekari upplýsingar fyrir 1. september 2020.

31. Hinn 26. ágúst 2020 lagði Héraðsdómur Reykjavíkur fram viðbótarupplýsingar, sem skráðar voru hjá EFTA-dómstólnum 11. september 2020.

IV Skriflegar athugasemdir

32. Samkvæmt 20. gr. stofnsamþykktar EFTA-dómstólsins og 97. gr. starfsreglna hans hafa skriflegar athugasemdir borist frá:

- Eyjólfur Orra Sverrisson, í fyrirsvari er Jón Sigurðsson, hrl.,
- íslenska ríkinu, í fyrirsvari sem umboðsmaður Óskar Thorarensen, hrl., hjá ríkislögmanni,
- Eftirlitsstofnun EFTA (ESA), í fyrirsvari sem umboðsmenn eru Carsten Zatschler, Catherine Howdle og Ewa Gromnicka frá lögfræði- og framkvæmdasviði ESA og
- framkvæmdastjórn Evrópusambandsins („framkvæmdastjórnin“), í fyrirsvari sem umboðsmenn eru Donatella Recchia, Napoleón Ruiz García og Michael Wilderspin, starfsmenn lögfræðisþjónustu hennar.

V Tillögur að svörum sem lagðar voru fyrir EFTA-dómstólinn

Eyjólfur Orra Sverrisson

33. Eyjólfur Orra Sverrisson telur að svara þurfi spurningunum sem hér segir:

Að því er varðar fyrstu spurninguna, skal skýra hugtakið vinnutími í 2. gr. tilskipunar 2003/88/EB á þann veg að sá tími sem fer til ferðalaga starfsmanns í þágu og samkvæmt fyrirmælum vinnuveitanda, til vinnustaðar og/eða frá vinnustað sem ekki er hin reglubundna starfsstöð starfsmanns, þegar sá tími fellur utan hefðbundins dagvinnutíma, sé vinnutími.

Að því er varðar aðra spurninguna, þá skiptir engu máli hvort ferð starfsmanns í þágu vinnuveitanda er innanlands eða milli landa.

Að því er varðar þriðju spurninguna, hefur það enga þýðingu þegar fyrstu spurningunni er svarað hvernig vinnuframlagi sé háttað meðan á ferðinni stendur.

Íslenska ríkið

34. Íslenska ríkið telur að túlkun á tilskipuninni sé ekki viðkomandi úrlausn ágreiningsins sem hér er um að ræða, jafnvel þótt tilskipunin, eins og hún er innleidd, sé ein af mörgum lagaheimildum sem Eyjólfur Orri Sverrisson vísar til við rekstur málsins fyrir landsdómstólnum. Íslenska ríkið heldur því fram að beiðnin um ráðgefandi álit sé ekki tæk til efnismeðferðar.

35. Ef EFTA-dómstóllinn kýs að svara þeim spurningum sem vísað hefur verið til hans leggur íslenska ríkið til eftirfarandi svör:

- 1. Ekki skal skýra 2. gr. tilskipunar 2003/88/EB á þann veg að sá tími sem fer til ferðalaga starfsmanns í þágu og samkvæmt fyrirmælum vinnuveitanda, til vinnustaðar sem ekki er hin reglubundna starfsstöð starfsmanns, þegar sá tími fellur utan hefðbundins dagvinnutíma, sé vinnutími.*
- 2. Ef dómstóllinn leitast hins vegar við að svara spurningunni heldur íslenska ríkið því fram að við sömu skilyrði, þ.e. ef hugtakið vinnutími í skilningi tilskipunarinnar fullnægir þeim skilyrðum sem varða stefnanda og vinnu hans yrði svarið við spurningunni hið sama, óháð því hvort ferðin væri innanlands eða milli landa. Sé svo er svarið nei.*
- 3. Ef dómstóllinn leitast hins vegar við að svara spurningunni heldur íslenska ríkið því fram að hugtakið „háttur vinnuframlags“, sé ekki skýrt skilgreint lagahugtak í þessu samhengi. Því er nánast ómögulegt að svara þessari spurningu að þeirri lagalegri nákvæmni sem nauðsyn krefur, ekki síst þar sem hún tengist beint spurningu 1 hvað varðar skilgreiningar samkvæmt tilskipuninni.*

Í máli þessu, eins og fram hefur komið, hefur stefnandi ekki verið beðinn um að sinna ákveðnum störfum á því tímabili sem deilt er um, þegar hann er á ferðalagi og, eins og útskýrt er að ofan í tengslum við spurningu 1, er skilyrðum um vinnutíma því ekki fullnægt í skilningi tilskipunarinnar. Vinna stefnanda fer fram á vettvangi, eftir að ferðinni og ferðalaginu er lokið. Það er ótvírætt í þessu máli og því er ekki þörf á að EFTA-dómstóllinn leitist við að svara spurningum um ónákvæm lagaleg atriði sem eru reist á tilgátum.

ESA

36. ESA telur að svara þurfi spurningunum sem hér segir:

Túlka skal 2. gr. tilskipunar 2003/88/EB á þann veg að sá tími sem fer til ferðalaga starfsmanns í þágu og samkvæmt fyrirmælum vinnuveitanda, til vinnustaðar sem ekki er hin reglubundna starfsstöð starfsmanns, sé vinnutími hvort sem hann fellur utan hefðbundins dagvinnutíma eða ekki. Það skiptir engu máli hvort ferð starfsmanns í þágu vinnuveitanda er innanlands eða milli landa, né hvernig vinnuframlagi sé háttað meðan á ferðinni stendur.

Framkvæmdastjórnin

37. Framkvæmdastjórnin telur að svara þurfi spurningunum sem hér segir:

Ákvæði 2. gr. tilskipunar 2003/88/EB skal túlka á þann veg að við aðstæður eins og þær sem eru til staðar við meðferð málsins fyrir landsdómstólnum sé sá tími sem fer til ferðalaga starfsmanns í þágu og samkvæmt fyrirmælum vinnuveitanda, til vinnustaðar sem ekki er hin reglubundna starfsstöð starfsmanns, vinnutími þegar hann fellur utan venjulegs dagvinnutíma, óháð því hvort ferðin fari fram innanlands eða milli landa og hvernig vinnuframlagi sé háttað meðan á ferðinni stendur.

Bernd Hammermann
Framsögumaður